O transpunere scenică a MIORIȚEI în 1965

Motto: „Folclorul subliniază cu deosebire mai ales ceea ce este continuitate de la cea mai veche credință până în actualitate, cum ar fi la noi ideea de nemurire, neîntreruptă în Dacia de la antichitate până la creștinism" (H. Stamatu, *Misterul „Mioriței"* în vol. *Ego Zenovius...*, Ed. „Jurnalul literar", București, 2001, p. 83).

Ieșit după 22 de ani de temniță cu un regim de exterminare care ar fi trebuit să facă din milioanele de deținuți români chiar mai multe victime decât acele sute de mii din gropile comune aflate în preajma închisorilor comuniste, un deținut politic (îndeaproape urmărit și după eliberare) a fost în anul școlar 1964/ 1965 profesor de franceză, istorie și geografie la o școală medie din satul Sălciile. La un concurs între sate profesorul Virgil Maxim (1922-1997) a montat cu elevii balada *Miorița* într-un spectacol dramatic amintind (am spune noi) de poezia *Amin* a lui Sergiu Mandinescu inspirată de „Experimentul Nicolschi-Pauker" din închisoarea Pitești [1]: „De-aș avea o aripă de înger / și cerneală de bezne, / poate că abia atunci mi-ar fi lesne / să mă adun din toate risipirile, / să-mi scriu amintirile / și să spun tuturor de ce sânger. // Era o noapte jefuită de stele... / La fereastra nădejdii – zăbrele, / La ușa salvării – lacăte, / Iar frunțile noastre palide, înoptaseră toate. // Când, deodată, din mijlocul nostru izbucni, ca o flacără neagră, ura. / Focul ei a topit într-o clipă: gând, suflet, aripă / Toate din tot, / și n-a mai rămas decât zgura. / / Baroase cumplite zdrobiră tăcerea / În cioburi de răgnete mari cât durerea. / Țăndări din sufletele noastre au ajuns pân' la cer. / Martirii ardeau pe ruguri de ger...// Ah! Cum își mai holba ochii Istoria! / Nu-i venea să creadă că-n geamătul nostru / scrâșneau Cloșca și Horia, / că-n sufletul nostru, de nădejde orfan, / atârnau nojițele lui Badea Crișan. // Într-un târziu toate sufletele zăceau sfărâmate. / Ah, amintirea asta ca pe roată mă frânge! / Pe jos erau risipiți crăițarii de sînge, / Plata atâtor și-atâtor păcate. // Atât de cumplite au fost suferințele, / Atât de satanică a fost urgia / Încât mulți dintre noi în noaptea aceea și-au pierdut mințile / Alții și-au pierdut veșnicia. // Dintre cei ce-au trecut pe acolo, numai morții trăiesc. / Iată, de pildă, eu umblu, vorbesc, / Asemenea lui, așișderea ție, / Dar viața mea nu-i, nu-i, prietene, decât o moarte vie. // Ah, Doamne, iată-mă aici, la ceasul comorilor / Îmbrățișându-mi durerea, sub lespezi de patimi și chin./ Aștept îngerul zorilor, aștept învierea, / În numele Tatălui, al Fiului și-al Sfântului Duh, Amin!" (Sergiu Mandinescu, *Amin*, trimisă în 1982 de Cicerone Poghirc lui Leonid Gheorghian, cuprinsă și de Zahu Pană în vol. *Poezii din închisori*, Ed. Cuvântul Românesc, Canada, 1982, cu o prefață de Vintilă Horia).

La Virgil Maxim transpunerea scenică a baladei *Miorița* a fost de fapt o asimilare creatoare a mitului mioritic. În viziunea originală pe care a montat-o, cei doi uneltitori se îndreaptă cu bâta și secerea în mâini spre ciobanul vorbind cu mioara, pentru ca în final ambii să se prăbușească prosternați la picioarele victimei lor, răstignită pe troiță: „Dreptul la existență, ne învață tradiția românească, nu se câștigă doar prin arme, ci și prin bătălia necurmată pentru instaurarea valorilor umane", consemna Petru Ursache în volumul *Miorița. Dosarul mitologic al unei capodopere* (Opera Magna, Iași, 2013, p.249). Virgil Maxim își iertase călăii, trecând doar peste ultima lor samavolnicie, prin nerespectarea țidulei de la eliberare, prin care deținuții se angajau să „nu divulge nimic" din cele petrecute în detenția politică. Cicerone Ionițoiu salvează de la uitare replica lui Ion Eremia care făcuse nevinovat 15 ani de temniță grea și care, în loc de semnătură, a scris pe acea nerușinată fițuică următoarele: „În baza cărei legi îmi cereți să nu vorbesc despre ce am văzut și auzit în închisori? Vă este frică să nu spun mârșăviile pe care le-ați făcut? Voi spune tot." Întemnițat din mai 1948 până în 1964 fără nici o vină, Părintele Iustin Pârvu spunea că „sufletul pe cruce câștigă adevărata libertate. Toate metodele de re-educare psihică a comuniștilor au făcut mai mulți sfinți decât robi și au sfințit pământul Țării cu sânge de mucenici."

Desigur nici paza „ideologică" a statului polițienesc n-a fost vreo clipă slăbită, cum nu este nici azi, în 2014, când se clocește interdicția prin lege de a pronunța – altfel decât punând la zid – nume de foști deținuți politici din perioada de după 23 august 1944 până în decembrie 1989. Pentru că în comunism teroarea poliției politice mergea mână în mână cu teroarea ideologică a fost posibilă situația prin care victimele închisorilor comuniste să fie silite prin tăcerea lor a deveni părtașe la crimele regimului. Securiștii „scotoceau în sertarele cu manuscrise" (Noica, *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*) și confiscau de zor memoriile foștilor deținuți politici. Corespondența era și ea atent urmărită, astfel că *Testamentul din morgă*, trimis cu dedicație de la Paris de Remus Radina lui Noica, n-a mai ajuns la destinatar, volumul fiind confiscat pe 6 febr. 1984 (vezi *Noica în arhiva Securității*, vol. II, Ed. M.N.L.R., București, 2010, p. 112). În afara gulagului comunist, nedreptatea strigătoare la cer a constituit-o dresajul gândirii, urmând schema „Experimentului Nicolschi-Pauker" a victimelor (dresate ideologic) care au fost transformate în dresori. Omul-obiect al desfigurării personalității umane (prin suprimarea libertății de gândire și de exprimare într-un stat totalitar) e transformat în subiect participant nemijlocit la uciderea libertății de gândire a celorlalți oameni deveniți obiecte de experimentare. Dintr-o atare perspectivă se explică ura comuniștilor față de religia creștină, singura care putea anihila moara demonică măcinând oameni/neoameni, i.e. oameni de statut incert, nici pe de-a-ntregul ucigași, nici simple victime.

În spectacolul organizat în cadrul Cântării României, profesorul Virgil Maxim închipuise un luminiș de pădure cu o încrucișare de drumuri (de transhumanță) marcată, ca prin satele românești, printr-o troiță la care se întâlneau trei cărări venind din munți. Ciobanul moldovan îngrijea focul de popas în apropierea troiței. La umbra unui tufiș, ceilalți doi puneau la cale uciderea. În sunet ritmat de talăngi, corul de elevi fredona în surdină balada, după decorul reprezentând pădurea: „Un flăcău recita cadențat Miorița, realizând simultaneități expresive cu corul, cu efect de vrajă. Succesiv, corul tăcea, când momentele erau favorabile descrierilor, sau recitatorul tăcea, dacă favoriza starea de mistică lirică. Melodia am luat-o din manualele de muzică... pe care am armonizat-o pentru cor mixt; corul îl formasem din țăranii din sat cu voci bărbătești, iar elevii și profesoarele completau celelalte voci. Repetițiile le făceam mai ales noaptea... Pentru momentul nunții, lumina unui artificiu de pom de Crăciun descria căderea unei stele, pierzându-se peste culmi; din spatele pădurii se înălțau discret soarele și luna, luminând vârful brazilor și platinilor... La repetiția momentului final fuseseră doar cei trei ciobani. De aceea la spectacol emoția era generală... Singura apreciere, imediată, au fost lacrimile și suspinele întretăiate... După aceea au venit aplauzele." (Virgil Maxim, *Imn pentru crucea purtată*, Ed. Antim, 2002, p 428).

În interpretarea dată de profesorul Virgil Maxim (supraviețuitor prin minune Dumnezeiască a trei luni de iarnă cu un terci la trei zile într-o celulă lipsită de lumină și complet neîncălzită, op. cit, pp. 394-395) uciderea cutremurătoare simbolizată în baladă printr-o crimă între frați, devine în subsidiar însăși martirizarea ca experiment comunist care a dus după gratii la uciderea a sute de mii de români nevinovați, iar în așa-zisa „libertate" la încercarea de a transforma oamenii în neoameni, în ființe dresate, lipsite de orice discernământ. Sugestia noului context de desfășurare a nedreptei ucideri face ca ideea de trecere pe tărâmul celălalt să fie îmbogățită prin nevoia creștinească a absolvirii de păcat. Ucigașii cad în final la picioarele celui răstignit pe cruce. „Între inspectorii veniți de la Mizil era și un fiu de preot care a propus-o și la concursul inter-raional. Iar efectul a fost același. Mai departe însă nu a trecut" (Virgil Maxim, op. cit.) Nu numai că n-a trecut, dar și regizorul spectacolului a fost scos din postul de profesor.

Multe au fost readaptările mitului după căutările spirituale ale creatorilor, începând cu reflexele mioritice din *Cantilena* lui Dan Botta, și trecând prin povestea *Luptătorilor anticomuniști din munți* din *Balada oierului din Severin*, compusă în temniță de poetul Constantin Aurel Dragodan [2]. Îmbogățirea cu noi semnificații a mitului mioritic prin re-elaborarea sa i-a părut lui Alexandru Husar posibilă tocmai datorită situației particulare pe care o oferă existența unui mit național (Al. Husar, *Miorița. De la motiv la mit*, Editura Univ. „Al. I. Cuza", Iași, 1999, p. 180).

Isabela VASILIU-SCRABA

Note:

1. Atât Al. Nicolschi cât și Ana Pauker au scăpat de judecată prin „filiera NKVD", datorită prieteniei Anei Pauker cu Stalin și cu Molotov (vezi Dennis Deletant, *Securitatea și disidența în România*, Bucuresti, 1998, p.59).

2. „Turma de-a valma / Paște mereu / Iarbă din palma / Lui Dumnezeu. / Liniștea pune / Zvonuri pe strune / Gură de fluier / Dulce la șuier, / Tobă asurdă / Mieii când zburdă. /.../ Zace eroul pe-o stâncă / Flori cu petală adâncă / Pieptu-i sângeră încă /... / Fulgiue-n zare, departe, / Stelele sparte. / Luna, cu mirt, îi amoarte / Rana de moarte" (fragmente din *Balada oierului din Severin* în vol. C-tin Aurel Dragodan, *Itinerare în lanțuri*, Ed. Ramida, București, 1992, p. 65 și p.83).

Proză

Peste tot acasă

Mă gândesc că m-aș duce pe-acasă. Trebuie să mă adun, să iau așa o vacanță și să mă întâlnesc cu oamenii cunoscuți. Să umblu pe străzi arhicunoscute, să salut în stânga și-n dreapta. Să fiu întrebat de sănătate de persoane care încă mai stau și acum pe scara de bloc cu care cândva mă lăudam că-i a mea. Eu și numai eu stăteam pe scara aia, restul erau un fel de chiriași pe care, parcă, mi-i alesesem pe sprânceană, să mă placă, să mă tragă de obraji, să mă alinte. Care scară de bloc? Din ce oraș? Sincer, nu știu exact. Dar știu că acasă e acolo unde ți-ai petrecut copilăria, unde te-ai rupt în genunchi și-n coate de ți-au făcut lacrimile ochii cât cepele. Sau unde ai dat dracu prima pereche de blugi de care te-ai atașat și pe care ai purtat-o până s-a subțiat fibra. Acasă tot timpul dai nas în nas cu cineva pe care nu știi de unde să-l iei, unde să-l pui, dar îl saluți respectuos ca și cum ți-ar fi rudă de sânge. Știi că la un moment dat ai luat loc pe genunchiul său, mai ceva ca la moș crăciun, și-ai ascultat ca un căscat la sfaturile lui despre fete. Erai un ciorchine de om fără floci la puță dar beleai urechile mai ceva ca la slujba de duminică. Că tot veni vorba, acasă le spuneai alor tăi că te duci să ocolești biserica, să te dai pe sub masă sau să iei lumină și ajungeai dimineața în fața ușii de la apartament dus pe brațe de tovarăși, ca adus de pe front, de mustea voma printre dinți mai ceva ca sângele din răni. Toate intră-n mintea ta ca mirosul de mâncare de pe palier, din zi de sărbătoare. Îți intră în haine și-l porți cu tine ca pe un parfum care te prinde și pe care-l ții toată viața. Mă duc acasă! Vreau să mă întâlnesc cu ăia cu care am băut până am lins toți aceeași nasoală. Am chef să fac niște caterincă d-aia cruntă cu ăștia pe seama cuiva. Hm, de cine s-o mai râde?! Asta dacă mai găsesc pe careva. Eh, toți sunt acolo, știu eu! Așa e când te întorci acasă, toți trebuie să fie acolo, lumea de acasă niciodată nu se mută, nu pleacă. Problema e că nu prea știu la ce adresă să-i zic memoriei să mă lase. Acum sunt în Orașul de Vest, aș cam avea idee pe unde s-o iau. Merg spre sud, trec prin Orașul În Care În Unele Nopți Miroase A Vanilie, dar știu că n-am să dau acolo de pașii mei făcuți de-a bușelea. Merg, deci mai în față, în Orașul Capital, dar aici n-am mersul format. Aș da pe la bunici, dar e închisă ușa, e bătută bine-n cuie. Mă opresc să-mi trag sufletul. Îmi e total străin decorul. E bine acasă!

BaldoVinul

Timpul e trecut prin alcool, așa cum spirtul e trecut prin pâine. Știți, întrebarea aia pe care întârziatu' o pune în cârciumă mereu. De când sunteți aici? De atâta bere, se răspunde și se indică tacticos recipientul din care s-a consumat timpul. Timpul se conservă. Tragi de el sau îl dai pe gât moment după moment, depinde de cât ești dispus să cheltuiești. Acum fiecare cu cât își permite. E un întreg balamuc și cu timpul ăsta. Se îmbuteliază, se trece prin filtre, se prelucrează, se pune în butoaie. Trebuie ținut bine în spații întunecate și răcoroase ca să nu se altereze. Îl mai scoți la ocazii speciale, îl consulți, îl treci prin minte și te-ajută să-ți treacă, se petrece la petreceri. Treaba e că numai vinul mai lasă ceva pe fundul paharului. Condiția e să fie d-ăla autentic, de țară, tare, care te ia de ochi din prima și îți dă palpitații de toate felurile. Vinul bunicilor, ăla greu de dus. D-ăla de face valuri pe la chefuri și naște mustrări de conștiință a doua zi. Îl cauți în toată casa, prin debarale de existența cărora nu știai până atunci, când te lasă iubita pentru un bou. Evident, în afară de tine, toți sunt boi. Oricum, cred că d-asta îl prefer. E singurul care mai lasă ceva urme despre cum a trecut timpul. Mă gândesc la mine, că stau pe aici de nu știu când. Stau de m-au uitat sfinții, cum se spune. Am vinu'-n nume și sper, fiindcă nu mai am de cheltuială, să nu se facă oțet.

Ordinul cămășilor albe

Eu sunt mai reținut, dar am întâlnit mulți credincioși. Cu toate astea, de atâta plictis, jur că m-aș crucifica singur pe canapea, m-aș sacrifica doar pentru mine și nu m-aș mai ridica deloc, pentru nimic. Să-mi înfig cuiele indiferenței și nepăsării prin palme și tălpi direct în ramele de lemn ale patului. Să stau așa până sufletu-mi va fi iertat de minte și trupu-mi va deveni icoană. Sunt un păcătos, nu mai cred în trezitul cu noaptea-n cap și munca la patron și nici măcar în emisiunile tv. Iau numele domnului cetățean în deșert și spun fiecărui chip întâlnit că e cam cioplit. Nu merg la muncă duminica și nu mă rog în sfintele zile de salariu. Nu aștept mântuirea de mântuială și am datoria să nu datorez

